

**Қ.ЖҰБАНОВ АТЫНДАҒЫ
АҚТӨБЕ ӨҢІРЛІК УНИВЕРСИТЕТІ**

Ғылыми кітапхана

**Қазақстан Республикасы және
Ақтөбе облысы бойынша
2021 жылы аталып өтілетін
және еске алынатын
КҮНДЕР ТІЗБЕГІ**

Ақтөбе - 2020

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті
Ғылыми кітапхана
Ақпараттық-библиографиялық үрдістерді автоматтандыру бөлімі

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША
2021 ЖЫЛЫ АТАЛЫП ӨТІЛЕТІН ЖӘНЕ ЕСКЕ АЛЫНАТЫН
КҮНДЕР ТІЗБЕГІ**

Ақтөбе - 2020

ӘОЖ 323/324(574)
КБЖ 66.3(5Қаз)
Қ 14

Қазақстан Республикасы және Ақтөбе облысы бойынша 2021 жылы аталып өтілетін және еске алынатын күндер тізбегі / бас. жауапты Мазылбекова И.У., құраст.: Шаншарова Г.И. – Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университетінің ғылыми кітапханасы. 2020. – 47 бет.

АЛҒЫ СӨЗ

Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті ғылыми кітапханасының ақпараттық - библиографиялық үрдістерді автоматтандыру бөлімі 2021 жылға арналған «Қазақстан Республикасы және Ақтөбе облысы бойынша 2021 жылы аталып өтілетін және еске алатын күндер тізбегін» дайындап шығарды.

Күнтізбеге тарихи, рухани және мәдени маңызы бар оқиғалар, мемлекеттің қалыптасуы мен нығаюына зор үлес қосқан, халыққа кеңінен танымал қайраткерлердің, ғылым мен өнердің көрнекті қайраткерлерінің мерейтойлары енгізілді. Сонымен қатар, қазақстандық Кеңес Одағы Батырларының мерейтойлық күндері, Қазақстан Республикасының ұлттық, мемлекеттік, кәсіптік және өзге де мерекелі күндер берілген.

Күнтізбе хронологиялық ретпен жүйеленген. «Туған күні, айы белгісіз қайраткерлер, мекемелер мен тарихи оқиғалар тізімі» жеке топтастырылған. Жұлдызшамен (*) белгіленген күндерге қысқаша анықтама жазылды. Көмекші құрал ретінде есімдердің алфавиттік көрсеткіші берілген.

Күнтізбе кітапханалар мен мәдени мекемелерге, бұқаралық ақпарат құралдары қызметкерлеріне және көпшілік қауымға арналған.

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЖӘНЕ
АҚТӨБЕ ОБЛЫСЫ БОЙЫНША
2021 ЖЫЛЫ АТАЛЫП ӨТІЛЕТІН ЖӘНЕ
ЕСКЕ АЛЫНАТЫН КҮНДЕР ТІЗБЕГІ**

ҚАҢТАР

- 1 қаңтар*** **Қапан Мусин**, композитор, Қазақстанға еңбек сіңірген өнер қайраткері, туғанына 100 жыл (1921-1970)
- 6 қаңтар** **Қанат Айтбаев**, әнші, туғанына 50 жыл (1971)
- 7 қаңтар*** **Талғат Мұсабаев**, екінші қазақ ғарышкері, туғанына 70 жыл (1951)
- 11 қаңтар*** **Жұбаназар Асанов**, филология ғылымдарының докторы, профессор, туғанына 70 жыл (1951)
- 14 қаңтар** **Бақыт Басығараев**, домбырашы, сазгер, термеші, туғанына 95 жыл (1926-2001)

АҚПАН

- 9 ақпан*** **Мұқағали Мақатаев**, ақын, туғанына 90 жыл (1931-1976)
- 12 ақпан** **Сара Назарбаева**, қоғам қайраткері, «Бөбек» балалар қайырымдылық қорының президенті, туғанына 80 жыл (1941)

- 19 ақпан*** **Салық Зиманов**, заң ғылымының докторы, қоғам қайраткері, профессор, туғанына 100 жыл (1921-2011)
- 22 ақпан** **Бексұлтан Нұржекеұлы**, жазушы, туғанына 80 жыл (1941)
- 28 ақпан*** **Жамбыл Жабаев**, ұлы ақын, жырау, туғанына 175 жыл (1846-1945)

НАУРЫЗ

- 12 наурыз*** **Қазақстан Республикасының Ұлттық кітапханасының құрылғанына 90 жыл (1931)**
- 18 наурыз** **Ұзақбай Құлымбетов**, мемлекет қайраткері, туғанына 130 жыл (1891-1938)
- 22 наурыз*** **«Жас Алаш» газетінің алғашқы саны 100 жыл бұрын жарық көрді (1921)**
- 24 наурыз** **Кеңесбай Мұсаев**, филология ғылымының докторы, профессор, туғанына 90 жыл (1931-2020)
- 25 наурыз** **Итемген Байманов**, Қазақ КСР халық ағарту ісінің үздігі, туғанына 90 жыл (1931-1988)

СӘУІР

- 1 сәуір*** **Мәрзия Жақсығарина**, суретші-экслюбрист, туғанына 60 жыл (1961)
- 5 сәуір*** **Өмірзақ Айтбаев**, филология ғылымдарының докторы, туғанына 85 жыл (1936-2020)
- 5 сәуір*** **Ажар Жұбанова**, биология ғылымдарының докторы, профессор, туғанына 80 жыл (1941)
- 13 сәуір** **Зияш Қалауова**, ақын, туғанына 100 жыл (1921-1952)
- 24 сәуір*** **Қабдеш Жұмаділов**, Қазақстанның халық жазушысы, мемлекеттік сыйлық лауреаты, туғанына 85 жыл (1936)
- 29 сәуір*** **Ахмет Жұбанов**, педагог, композитор, фольклорист, музыка танушы, қоғам қайраткері, туғанына 115 жыл (1906-1968)

МАМЫР

- 6 мамыр*** **Жақсылық Үшкемпіров**, Мәскеу олимпиадасының чемпионы, спорт шебері, туғанына 70 жыл (1951-2020)
- 6 мамыр** **Ілия Жақанов**, жазушы, композитор, туғанына 85 жыл (1936)

- 15 мамыр** **Бәкір Тәжібаев**, ақын, сазгер, драматург, өнер қайраткері, туғанына 95 жыл (1926-1994)
- 18 мамыр** **Олжас Сүлейменов**, ақын, қоғам қайраткері, туғанына 85 жыл (1936)
- 20 мамыр*** **Мұхтар Арынов**, профессор, ғалым, туғанына 85 жыл (1936-1995)
- 22 мамыр** **Николай Королев**, Кеңес Одағының батыры, туғанына 100 жыл (1921-1943)

МАУСЫМ

- 9 маусым*** **Өмірзақ Озғанбаев**, педагог, философия және тарих ғылымдарының докторы, туғанына 80 жыл (1941)
- 15 маусым** **Шанхай Ынтымақтастық Ұйымы**, құрылғанына 20 жыл (2001)

ШІЛДЕ

- 4 шілде** **Ермек Серкебаев**, әнші, Қазақстанның халық әртісі, туғанына 95 жыл (1926)
- 17 шілде** **Латиф Хамиди**, композитор, туғанына 115 жыл (1906-1983)

27 шілде*

Тоқтар Әубәкіров, тұңғыш қазақтың ғарышкері, Кеңес Одағының Батыры, Халық Қаһарманы, туғанына 75 жыл (1946)

ТАМЫЗ

25 тамыз

Марфуға Айтқожина, ақын, туғанына 85 жыл (1936)

ҚЫРКҮЙЕК

1 қыркүйек

Қазақстан Республикасының Орталық мемлекеттік Мұрағаты, құрылғанына 100 жыл (1921)

15 қыркүйек*

«Ақиқат» журналының жарық көргеніне 100 жыл (1921)

27 қыркүйек

Григорий Мясоедов, Кеңес Одағының батыр, туғанына 120 жыл (1901-1943)

29 қыркүйек*

Қазақ радиосы, құрылғанына 100 жыл (1921)

ҚАЗАН

10 қазан*

Қасым Аманжолов, қазақ ақыны туғанына 110 жыл (1911-1955)

15 қазан **Сайын Мұратбеков**, жазушы, Қазақстанның еңбек сіңірген қайраткері, туғанына 85 жыл (1936-2007)

ҚАРАША

2 қараша* **Ыбырай Алтынсарин**, ғұлама ағартушы, жаңашыл педагог, туғанына 180 жыл (1841-1889)

16 қараша **Манаш Қозыбаев**, тарих ғылымының докторы, профессор, туғанына 90 жыл (1931-2002)

ЖЕЛТОҚСАН

16 желтоқсан* **Қазақстан Республикасының Тәуелсіздігіне 30 жыл (1991)**

21 желтоқсан **Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына, 30 жыл (ТМД) (1991)**

ТУҒАН КҮНІ, АЙЫ БЕЛГІСІЗ ҚАЙРАТКЕРЛЕР, МЕКЕМЕЛЕР МЕН ТАРИХИ ОҚИҒАЛАР ТІЗІМІ

- **Абылай хан**, туғанына 310 жыл (1711-1781)
- **Ақылбай Абайұлы**, туғанына 160 жыл (1861-1904)
- **Ахмет ишан Оразайұлы**, діни қайраткері, туғанына 160 жыл (1861-1926)
- **Бөлтірік Әлменұлы**, әйгілі шешен, туғанына 250 жыл (1771-1854)
- **Дина Нұрпейісова**, атақты композитор, күйші, Қазақстанның халық артисі, туғанына 160 жыл (1861-1955)
- **Кердері Әбубәкір**, ақын, туғанына 160 жыл (1861-1903)
- **Шығанақ Берсиев**, атақты тарышы-диқан, туғанына 140 жыл (1881-1944)
- **Қазанғап Байболов**, халық ақыны, туғанына 130 жыл (1891-1945)
- **Кейкі батыр**, туғанына 150 жыл (1871-1923)
- **Әлихан Бөкейханов**, қазақ халқының ғалымы және қоғам қайраткері, публицист, аудармашы, туғанына 155 жыл (1866-1937)
- **Құрманғазы Сағырбаев**, қазақтың халық композиторы туғанына 215 жыл (1806-1879)

- **Исатай Тайманұлы**, ұлттық батыр, 1836-1838 жылдардағы Батыс Қазақстан аймағында өрбіген ірі ұлт-азаттық көтерілістің басшысы, туғанына 230 жыл (1791-1838)
- **Бөкей хандығының** құрылғанына 220 жыл (1801)
- «**Еңбекші қазақ**» газетінің шыққанына 100 жыл (1921)
- **Жалаңтөс Баһадүр**, қазақтың ірі қолбасшысы, туғанына 445 жыл (1576-1656)
- **Қабак Айтұлы**, Ноғай ордасының билеушісі, би, туғанына 410 жыл (1611-1689)
- **Қайдауыл батыр Едігеұлы**, тарихи тұлға, туғанына 255 жыл (1766-1839)

МЕРЕЙТОЙЛЫҚ КҮНДЕРГЕ ҚЫСҚАША АНЫҚТАМА

1 қаңтар

ҚАПАН МУСИН
туғанына 90 жыл (1921-1970)

Композитор, Қазақстанның еңбек сіңірген өнер қайраткері Қапан Мусин 1921 жылы Батыс Қазақстан облысының Жәнібек ауданында дүниеге келген. Алғаш рет домбыра тартуды халық ақыны болған Халимадан (Халима Өтеғалиева) үйренген. Қапан Мусин 1934 жылы Алматы музыкалық техникумына түсіп, кейін 1939 жылы Мәскеу консерваториясының жанындағы қазақ студиясында оқыған. 1942 жылдан КСРО Композиторлар одағының мүшесі. 1941-1943 жылдары Ұлы Отан соғысына қатысты. 1954 жылы Қазақ консерваториясының Е.Г. Брусиловский класы бойынша бітірген. 1943-53 жылдары Қазақтың халық аспаптар оркестрінде және Қазақ драма театрында дирижерлік етті.

Дарынды композитор Қапан Мусин көптеген симфониялық поэма, кантата, ән, хорға арналған шығармалар, кинофильмдер мен спектакльдерге арнап музыка жазды. «Гүлденген Қазақстан» атты бірінші және үш бөлімді екінші симфониялар, «Жайлауда», «Халықтар бақыты үшін», «Колхоз тойы» секілді адуынды симфониялық поэмалар қалдырды. Оның 1967 жылы жазған «Таң Шолпан» операсы соңғы аяқталмаған ірі шығармасы болып қалды.

7 қаңтар

ТАЛҒАТ МҰСАБАЕВ
туғанына 70 жыл (1951)

Талғат Амангелдіұлы Мұсабаев 1951 жылы 7 қаңтарда Алматы облысы Жамбыл ауданында дүниеге келген. Рига азаматтық авиация инженерлері институтын және Ақтөбе жоғары ұшқыштар училищесін бітірген.

Қазақстан Республикасының және Ресей Федерациясының ұшқыш-ғарышкері, Қазақстан Республикасының Халық қаһарманы және Ресей Федерациясының Батыры, авиация генерал-лейтенанты, гимнастикадан және ұшақ спортынан КСРО спорт шебері, КСРО чемпионы, техника ғылымының докторы, «Экология» Қазақстан халық академиясының академигі. Қазақстан Республикасы, Ресей Федерациясы, Америка Құрама Штаттары облыстарының, қалаларының, аудандарының Құрметті азаматы.

1987 жылдан АН-2 ұшағының 2-ұшқышы, командирі, 1989 жылы Ульяновск қаласындағы ұшқыштар, диспетчерлер және инженер-техник кадрлар дайындау орталығын бітіріп, Алматы біріккен авиаотрядының 1-ұшу отрядында ТУ-134 ұшағының 2-ұшқышы болды. 1990 жылы Ю.А.Гагарин атындағы ғарышкерлер дайындау орталығында ғарышқа ұшу дайындығына кіріскен. 1991 жылы оған «Ғарышкер-сынақшы» санаты берілген. 1994 жылғы маусымның 1-інен қарашаның 4-іне дейін «Союз-ТМ» ғарыш кемесінің борт-инженері ретінде ғарышта болып, 2 рет ашық ғарыш кеңістігіне шықты. Ұшу кезінде қазақстандық ғылыми-зерттеулердің 2-бағдарламасын орындады. 25-негізгі экспедиция бағдарламасы бойынша 1998 жылы қаңтардың 29-ы мен тамыздың 25-і аралығында «Союз-ТМ-27» және «Мир» ғарыш кемелерінің командирі ретінде ғарышта болды. Ұшу кезінде 5 рет ашық ғарыш кеңістігіне шықты. Бұл сапар барысында ғылыми-зерттеулер мен эксперименттердің 3-бағдарламасы орындалды. 2001 жылғы сәуірдің 28-і мен маусымның 6-ы аралығында «Союз-ТМ-32» ғарыш кемесімен Халықаралық ғарыштық стансасына барған бірінші экспедицияның экипаж командирі міндетін атқарды. Бұл ұшу кезінде ғылыми-зерттеулер мен эксперименттердің 4-бағдарламасы орындалды. 2003-2005 жылдары – Ю.А.Гагарин атындағы Ғарышкерлер дайындау орталығының топ командирі. 2005-2007 жылдары - «Бәйтерек» Қазақстан-Ресей бірлескен кәсіпорны» акционерлік қоғамының бас директоры. 2007 жылы 11 ақпаннан 11 сәуірге дейін Қазақстанның әуе-ғарыш агенттігінің директоры қызметтерін атқарған. 2007 жылдың 11 сәуірінен – Қазақстан Республикасы Ұлттық ғарыш агенттігінің төрағасы қызметін атқарды.

2014 жылдың 14 тамызынан бастап ҚР Инвестициялар және даму министрлігінің Аэроғарыш комитетінің төрағасы. І дәрежелі «Барыс», Отан, Халықтар достығы, Австрияның «Күміс Қыран», Ресейдің «1 дәрежелі Ұлы Петр» ордендерімен, көптеген медальдармен, Қазақ КСР Жоғарғы Кеңесінің Құрмет грамотасымен марапатталған.

11 қаңтар

ЖҰБАНАЗАР АСАНОВ
туғанына 70 жыл (1951)

Жұбаназар Асанов 1951 жылы Шалқар ауданының Қопасор елді-мекенінде дүниеге келген. 1967 жылы Шалқар қаласындағы қазақ орта мектебін бітірген. Ақтөбе мемлекеттік педагогикалық институтының физика-математика, қазақ филологиясы факультеттерін тәмамдаған. 1980-84 жылдары Қазақ КСР Ғылым Академиясында, 1984-90 жылдары Әл-Фараби атындағы Қазақ Ұлттық университетінде ғылыми қызметкер, аға ғылыми қызметкер болды. 2002 жылы филология ғылымдарының кандидаты дәрежесіне «Ырғыз, Шалқар өңірі ақындарының мұрасы» тақырыбымен диссертация қорғады. 1999-2004ж.ж. Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе мемлекеттік университетінде, 2004 жылдан бастап Ақтөбе мемлекеттік педагогикалық институтында аға оқытушы, доцент, қазақ әдебиеті кафедрасының, Аймақтық әдебиеттану зертханасының меңгерушісі т.б. қызметтер атқарып келеді. 100-ден астам ғылыми еңбектің авторы. Көркем шығармалары, драматург А.Өтәлиевпен бірігіп жазған «Мөңке би» атты екі бөлімді трагедиясы «Жұлдыз» журналында жарияланды.

9 ақпан

МҰҚАҒАЛИ МАҚАТАЕВ
туғанына 90 жыл (1931-1976)

Мақатаев Мұқағали Сүлейменұлы (1931 жылы дүниеге келіп, 1976 жылы дүниеден өткен. Шын аты Мұхаммедқали) – қазақтың лирик ақыны, мұзбалақ ақын, өз заманында лайық бағасын ала алмаса да өзінен кейінгілер үшін мәртебесі биік ақиық ақын.

Ол 1931 жылы 9 ақпанда Алматы облысы, қазіргі Райымбек (бұрынғы Нарынқол) ауданының Қарасаз ауылында дүниеге келген. Алайда, құжаттар бойынша ақынның туған күні ақпанның 9 жұлдызында тойланады. Бұған тиісті ақынның анасы Нағиман апа былай деген: «Мұқағалиім 1931 жылы наурыз айының 8-інде дүниеге келген болатын. Жаңылысуым мүмкін емес. Себебі балам мынау фәнидің есігін ашқаннан біраз уақыт кейін Наурыз тойы болады, наурыз көже жасаймыз деп күтіп отырғанбыз».

Аз ғұмыры ішінде бірнеше лирикалық жыр жинағы мен дастандарын ұсынған. Жыр аудармасы саласында Шекспирдің сонеттерін, Дантенің «Құдіретті комедиясын» қазақшалады. Ақынның «Саржайлау», «Сөнбейді әже, шырағың», «Кел, еркем, Алатауыңа» өлеңдеріне сазгер Н.Тілендиев ән шығарған. Ол 1976 жылдың 27 наурызында Алматыда дүниеден өткен.

19 ақпан

САЛЫҚ ЗИМАНОВ
туғанына 100 жыл (1921-2011)

Салық Зиманұлы Зиманов 1921 жылы 19 – ақпанда Гурьев (қазіргі Атырау) қаласында туған, сонда 1938 жылы Жамбыл атындағы орта мектепті бітіріп, Форт-Шевченко қаласындағы қазақ орта мектебінде математика мен физика мұғалімі болып жұмыс жасады, сол жерде бір жылдан кейін әскерге шақырылып, Грузияда әскери борышын өтеп, соғысқа қатысты. 1941 жылдың қыркүйегінен Салық Зиманұлы оңтүстік және солтүстік Қапқаз, Степной, Воронеж, 2-украина және 2-белорус майдандарында соғысқа қатысты. Әскери жолдастарымен Бугтан, Днепрден, Одерден өтті.

1943 жылдың желтоқсанынан соғыстың соңына дейін 5-танк армиясында 8-механикалық корпуста болды. Соғыстың басында дивизион командирі, содан кейін 615-минометтық полктың саптық бөлімі командирінің орынбасары, ал, соғыстың соңғы айларында 66-механикалық бригаданың артиллерия бойынша командирінің орынбасары болды. Төрт рет жараланған ол соғысты Германияда Эльба өзенінде аяқтады. Соғыс аяқталғаннан кейін бір жылдан соң С.Зиманов артиллериялық полк штабының бастығы бола тұра әскерден қайтты. Әскери зор еңбектері үшін Ұлы Отан соғысының I дәрежелі орденімен, «Қызыл Жұлдыз» орденімен, «Қапқазды қорғауға қатысқаны үшін», «Кенигсбергті алудағы ерлігі үшін» және т.б. медальдарымен марапатталған.

Салық Зиманұлын Қазақстанның жоғары заң және құқықтық ғылымының патриархы деп атайды. Өткен ғасырдың 50-60-жылдары ол кеңестік дәуірге дейінгі Қазақстанның негізгі саяси және құқықтық тарихына арналған ірі зерттеулер жүргізді.

28 ақпан

ЖАМБЫЛ ЖАБАЕВ
туғанына 175 жыл (1845-1945)

Жамбыл Жабайұлы – қазақ халық поэзиясының әйгілі тұлғасы, өлең сөздің дүлдүлі, жырау, жыршы. Туған жері – Жамбыл облысындағы Жамбыл тауының етегі. Топырақ бұйырған жері – Алматы облысының Ұзынағаш елді мекені. Шыққан тегі – Ұлы жүз Шапырашты тайпасының ішіндегі Екей руы.

Жамбылдың өсіп-өнген топырағында ән-күй, ақындық – жыраулық өнер айрықша биікке көтерілген. Өнер бесігінде тербеліп өскен Жамбылдың ақындық дарыны жас кезінен ақ таныла бастаған. Ол бозбала шағының өзінде ақ өскен ортасын ән мен жырға кенелтіп үлгерген. Осы кезде өрттей жалындап, жұрт аузына іліккен жас Жамбыл Жетісудың дүлдүл ақыны Сүйінбайға жолығып, оның арқалы өнеріне құныға ден қойып батасын алады.

Мұнан әрі жал-құйрығы сүзілген жүйріктей арындап, сол кездегі Айкүміс, Бақтыбай, Сары, Сарбас, Досмағанбет, Шашубай, Құланаян Құлманбет сияқты ақындықтың жылжыған жорға, жылмиған жүйріктерімен айтысқа түскен Жамбыл ұдайы шоқтығын асырып отырған. Бұлар ғана емес қырғыздың Балық, Тыныбек, Қалығұл, Найманбай, Қатаған, Арыстанбек, Сағымбек сияқты ақын-жырау, манасшылармен өнер өрелестіріп, қырғыздың көл-көсір поэзиясынан тағылым алады, ақындық өнерін одан әрі шындай түседі. Жамбыл енді ақындық суырыпсалмалық өнеріне қоса «Көрғұлы», «Шаһмардан» сияқты жыр-дастандарды апталап-айлап жырлап, ақындық жыраулық өнерін соны қырымен таныта бастайды.

Жамбылдың ақын-жырау ретінде қалыптаса бастаған кезі Ресей отаршылдары – бір жағынан, Қоқан хандығы – екінші жағынан, жергілікті жандайшаптар- үшінші жағынан қазақ халқын әлеуметтік саяси қыспаққа алған шақ еді. Жаны сергек, санасы өрелі Жамбыл өзінің «Шағым», «Жылқышы», «Шәбденге», «Сәт сайланарда», «Өстепкеде», «Патша әмәрә тарылды», «Зілді бұйрық» сияқты өлеңдерінде елдің әлеуметтік саяси өмірін ақындық шыншылдықпен азаматтық жауапкершілікпен бедерлейді. Жамбыл Қазан төңкерісінен кейінгі елдің саяси-әлеуметтік өміріндегі тарихи өзгерістерге үлкен үмітпен ден қояды. Оның «Туған елім» атты толғауы 1936 жылы жарық көріп, онан соң орыс тіліне аударылған нұсқасы «Правда» газетінде жарияланып, қарт ақынның даңқы бүкіл әлемге жайылды. Халқына қадірі артып, даңқы өрлеген Жамбыл, шабыт тұғырына қонған Алатаудың ақ иық қыранындай, жыр нөсерін селдетеді. Оның 1936-1945 жылдар аралығында шығарған жырлары 13 мың тармақтан асады екен. Ол ел өміріндегі табыс пен жаңғыруларды, жеңіс пен ерлік істерді ерекше шабытпен жырлайды. Шағын жыр-толғаулар ғана емес, оның қарт көкірегінен «Өтеген батыр», «Сұраншы батыр» сияқты эпикалық туындылар қайта жаңғырып ақтарылады.

Оның сөздері ұранға айналып, өзі халық поэзиясының атасы аталды. Жамбыл – ізгілік жолындағы азатшыл азаматты нәсіліне, ұлтына бөлмеген шын мәніндегі интернационалист ақын. «Жамбыл жырлары теңіз түбінде шашылып жатқан маржан секілді. Оны жинап алып халқының қолына беру – біздің әрқайсымыздың азаматтық борышымыз» - деген еді Сәкен Сейфуллин.

Жамбыл – жырдың толассыз бұлағы, өшпес өнегесі, тозбайтын асылы. Ол жасампаз ұрпақпен сырласындай, қимасындай мәңгі бірге жасай береді.

Жамбылдың қанатты шабытпен дүниеге келген шығармалары әлемнің ондаған тіліне аударылып дүние жүзіне тарады. Жамбыл көзінің тірісінде ақ КСРО Мемлекеттік сыйлығының лауреаты атағын алып, өзінің де, халқының да даңқын дүйім дүниеге паш етті. Жамбыл бейнесі қазақ өнерінің барлық түрінде, барша жанрында шабытпен бедерленіп, ұлттың рухы биік ұлы тұлғасы екенін әйгіледі.

12 наурыз

**ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ
ҰЛТТЫҚ КІТАПХАНАСЫНЫҢ
құрылғанына 90 жыл (1931)**

1910 жылғы 31 желтоқсанда Верный қалалық думасының шешімімен кітапхана-оқу залының ашылуы кітапхананың негізі қаланған күні болып есептеледі. 1931 жылы Қазақ Автономиялық Кеңестік Социалистік Республикасы (ҚАКСР) Орталық Атқару Комитеті Президиумының 1931 жылғы 12 наурыздағы «ҚАКСР Мемлекеттік көпшілік кітапханасын ашу» туралы Қаулысына сәйкес Кітапхана Қазақ ССР-нің Мемлекеттік көпшілік кітапханасы болып қайта құрылды.

1931 жылғы 5 мамырдан бастап оқырмандарға қызмет көрсете бастады.

1937 жылы ақпанда кітапханаға ұлы орыс ақыны А.С. Пушкиннің есімін мәңгі есте қалдыру үшін және қайтыс болуына 100 жыл толуына байланысты ақынның есімі берілді.

1991 жылы кітапханаға Қазақ КСР Министрлер Кабинетінің «Қазақ КСР Ұлттық кітапханасы туралы» 09.12.1991 ж. N775 Қаулысы негізінде «Ұлттық» мәртебесі беріліп, ерекше құнды мәдениет объектісі ретінде мемлекеттік және қоғамдық маңызға ие болды.

Ұлттық кітапхана: республика кітапханаларының ғылыми-әдістемелік орталығы; Қазақстан баспа басылымдарының міндетті данасының депозитарийі; ҚР Білім және ғылым министрлігі Бақылау комитетінің барлық ғылым салалары негізінде Қазақстанда қорғалған кандидаттық және докторлық диссертациялардың депозитарийі; ТМД елдері авторефераттарының депозитарийі; 1993 жылдан бері ЮНЕСКО-ның ғылыми диссертацияларының және басылымдарының депозитарийі; 2005 жылдан «Мәдени мұра» Мемлекеттік бағдарламасы бойынша шығарылған әдебиеттердің депозитарийі; 2012 жылдан Алматы қаласы Қазақстан халқы Ассамблеясы басылымдарының депозитарийі.

Кітапхананың алғашқы директоры – көрнекті мемлекет және қоғам қайраткері Ораз Жандосов. Ол кітапхана қызметінің негізгі міндеті ретінде «Қазақстан туралы және қазақ тіліндегі барлық баспа басылымдарын жинақтау» туралы мәселе көтерді. Кітапхана осы кезден бастап бүгінгі күнге дейін қазақ халқының және Қазақстанның басқа халықтарының жазба мәдениетін жинақтап, сақтаушы мемлекеттік ұлттық кітап қоймасы қызметін атқарып келеді.

Кітап қоры 6,9 млн. Астам сақтау бірлігінен тұрады. Оқырмандардың жыл сайынғы келім саны – 1 млн. Астам, кітап берілімі – 2 млн. Данаға жуық. Оларға 1,5 мың орындық арнайы 14 оқу залы қызмет көрсетеді.

Кітапхана сайты www.nlrk.kz кітапханадағы электрондық каталогтарға және ақпараттық ресурстарға қол жеткізу мақсатымен ұйымдастырылған бірыңғай ақпараттық жүйе болып табылады. Веб-сайтқа жыл сайынғы виртуальды келушілер саны – 1,6 млн. астам.

ҚР Ұлттық кітапханасы Кітапханалық қауымдастықтар мен мекемелердің халықаралық федерациясына (IFLA, 1992), Ұлттық кітапханалар директорларының конференциясына (CDNL, 1992) және «Еуразия Кітапханалық Ассамблеясы» коммерциялық емес серіктестігіне (БАЕ, 1993) мүше. 2008 жылдан – IFLA/PAC (Сақтау және консервация) негізгі бағдарламасының аймақтық орталығы болып табылады.

Кітапхананың стратегиялық басымдықтары:

- кітап қорын толықтыру және олардың сақталымын қамтамасыз ету;
- сапалы кітапханалық-ақпараттық қызмет көрсету;
- жаңа ақпараттық технологияларды енгізу және дамыту;
- республикалық және халықаралық кітапханалық-ақпараттық жобаларды іске асыру.

Кітапхана ғимараты 1970 жылы арнайы жобамен салынған. ҚР Мәдениет және спорт министрінің 2015 жылғы 30 наурыздағы №119 бұйрығымен бекітілген Республикалық маңызы бар тарихи және мәдени ескерткіштердің Мемлекеттік тізіміне енгізілген.

22 наурыз

***«ЖАС АЛАШ» газетінің
алғашқы саны 100 жыл
бұрын жарық көрді (1921)***

«Жас Алаш» — жастарға арналған ең байырғы және беделді республикалық басылым. Алғашқы саны 1921 жылы 22 наурызда Ташкент қаласында жарық көрді. Ұйымдастырушысы әрі тұңғыш редакторы Ұ.Мұратбаев, жауапты хатшысы І.Жансүгіров болды.

Сол кездегі қаржы тапшылығына, т.б. себептерге байланысты басылым “Жас қайрат” (1925), “Өртең”, “Жас қазақ” (1923) газеттері және осы аттас журнал түрінде шығып тұрды. Газеттің жабылып қалмауын ойлаған С.Садуақасов, А.Байтұрсынов, Б.Майлин, С.Сейфуллин, М.Әуезов, Ж.Аймауытовтар “Еңбекші қазақтың” бір бетін “Лениншіл жас” деген атпен де шығарған. Газет 1927 жылы 22 қыркүйектен “Лениншіл жас” деген атпен шыға бастады. Бұл басылым қай кезде де қазақ жастарының азамат болып қалыптасуына үлкен еңбек сіңірді. Қазақстан өз алдына тәуелсіз мемлекет болғаннан кейін газетке “Жас алаш” атауы қайтарылды.

2000 жылы ұлттық баспасөз клубы, Қазақстан баспасөз клубы, “Алтын жұлдыз” орталығымен бірігіп өткізген дәстүрлі “Алтын жұлдыз” бәйгесінде “Жас Алаш” жылдың ең үздік газеті атанып, “Алтын жұлдыз” белгісімен, газеттің бас редакторы Нұртөре Жүсіп мемлекеттік тіл мен ұлттық дәстүрді дамытуға сіңірген еңбегі үшін жылдың таңдаулы “Алтын адам” сыйлығымен марапатталды. “Студент”, “Руханият”, “Алдаспан”, “Мыңнан бір мезет”, “Ақ отау”, т.б. қосымшалары бар. Жалпыұлттық қазақ басылымы. О баста негізінен жастарға бағдарланғанымен, «Жас Алаш» — үлкен-кіші үзбей оқитын дәстүрлі әрі жаңаша басылым. Сонымен бірге ол — Қазақстандағы белгілі де беделді журналистика кадрларын тәрбиелеп шығарған ұстахана іспетті. Қазақ әдебиеті мен мәдениетінің, журналистикасы мен публицистикасының небір майталмандары жұмыстарын алғаш рет осы қарашаңырақтан бастаған.

Бүгін де бұл басылымнан тұрмыс-тіршілігіміздің сан-саласын қамтыған өткір де өзекті дүниелерді оқуға болады. «Жас Алашта» күнделікті жаңалықтармен қатар, саясат пен экономика, әдебиет пен мәдениет, өндіріс пен экология, қылмыс және заң, қаржы және басқару жүйесі, маркетинг пен менеджмент, білім беру мен денсаулық сақтау, өнер мен өзге де тақырыптарды қамтыған мақалалар тұрақты жарияланады. «Студент», «Ырғақ», «Мыңнан бір мезет», «Отбасы» атты қосымшалары бар. Еліміздің түкпір-түкпірінен келетін оқырман хаттары «Мақатаев-22» бетінде жарияланатын болса, әр саланың қайраткер тұлғалары мен сарапшы мамандардың сұхбаты «Ашық әңгіме», «Екеуара әңгіме» айдарларымен беріліп тұрды.

«Жас Алаштың» өзіне тән ең бірінші сипаты — оның өткірлігі мен турашылдығы, жаңашылдығы мен тапқырлығы. Ақпаратты мейлінше объективті беруі және мәселелерге жаңаша көзқараспен келіп, терең сараптауы «Жас Алашты» ақпараттық кеңістіктегі беделді басылымға айналдырып, кәсіби газет деңгейіне көтерді. «Әлеуметтік технологиялар орталығы» жүргізген маркетингтік зерттеулердің нәтижесіне сүйенсек, «Жас Алаш» — 15 жастағы жасөспірімдерден бастап, алпыстан асқан ақсақалдарға дейінгі аралықтағылардың сұранысына ие, беделді әрі жаңашыл басылым.

Басылымның негізгі оқырмандары — жоғары білімді азаматтар, жоғары оқу орындарының студенттері, әр деңгейдегі мемлекеттік басқару органдарының басшылары мен қызметкерлері, зиялы қауым өкілдері мен қарапайым ауыл тұрғындары.

1 сәуір

МӘРЗИЯ ЖАҚСЫҒАРИНА
туғанына 60 жыл (1961)

1961 жылы 1 сәуірде Ақтөбе облысы Мәртөк ауданы Шайда ауылында туған. Суретші, график, экслибрист. Қазақстан Суретшілер одағының мүшесі. Мәдениеттану кандидаты, PhD Doctor, өнертану профессоры. Ақтөбе мәдени-ағарту училищесін, Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтын бітірген. Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе мемлекеттік университетінде көркемөнер кафедрасының оқытушысы, дизайн кафедрасының доценті, Қазақ-орыс халықаралық университетінде профессор болды. 300-ге жуық экслибристік туындылары, соның ішінде «Қазақ елі», «Қазақстанның зергерлік әшекейлері», «Абай-150 жыл», «Ұлы жеңіске -50 жыл», «Мұхтар Әуезов – 100 жыл», «Құдайберген Жұбанов – 100 жыл», «Экзюпериана», «Пушкиниана», «Архитектура», т.б. сериялары бар. Экслибрис және графика бойынша өткізілген 80-нен астам халықаралық көрмеге қатысқан, оның он шақтысы Қазақстанда, Ресейде және Польшада өткізілген жеке төл шығармаларының көрмесі. Суретші линогравюра, акварель, офорт, портрет, натюрморт, табиғат көріністерін салумен айналысады.

Туындылары Аргентинаның, Бельгияның, Италияның, Польшаның, Ресейдің, Францияның мұражайларында, Қазақтың Ә.Қастеев атындағы мемлекеттік көркемөнер мұражайында, Ақтөбе тарихи-өлкетану мұражайында, Мәскеу экслибрис мұражайында сақтаулы. Графика мен экслибристикаға арналған 50-ден астам ғылыми мақаланың авторы. Есімі 2013 жылы әлемдік «Современные мировые художники экслибриса» энциклопедиясының екінші томына енгізіліп, мұқабасына М.Жақсығаринаның бір туындысы салынды.

Суретшінің экслибрисі Польша нумизматтары үшін 50 мың данамен шығарылған ұлттық валюта 50 злотыйлық банкнотқа пайдаланылды. III халықаралық «Варсавиана» экслибристер көрмесінің (Польша), V Бүкілодақтық экслибристер конкурсының (Ресей) лауреаты, бұдан басқа да көптеген халықаралық конкурстардың дипломанты. «Ерен еңбегі үшін», «Қазақстан Республикасы Тәуелсіздігіне 10 жыл» медальдарымен марапатталған. Ақтөбе қаласының Құрметті азаматы. Ақтөбе облысының «Жыл адамы – 2003».

5 сәуір

***АЖАР ЖҰБАНОВА** туғанына 80 жыл (1941)*

Ажар Ахметқызы Жұбанова 1941 жылы 5 сәуірде Алматы қаласында дүниеге келді. 1964 жылы Мәскеу мемлекеттік университетін бітірген. «Управление ростом и метоболической активностью иммобилизованных клеток микроорганизмов» деген тақырыпта докторлық диссертация қорғағап 1996 жылы Биология ғылымдарының докторы, профессор атағын алды. 1964–1966 жылдары ҚазМУ-да (қазіргі ҚазҰУ) аға лаборант. 1966–1975 жылдары Қазақ онкология және радиология ғылыми-зерттеу институтында кіші ғылыми қызметкер. 1975–1986 жылдары Алматы зоотехнология-малдәрігерлік институтында (қазіргі Қазақ ұлттық аграрлық университеті) ассистент, аға оқытушы, доцент, профессор. 1996–2000 жылдары ҚазҰУ-да ғылыми кеңестің ғалым-хатшысы. 2000–2002 жылдары декан болды. 2002 жылдан кафедра меңгерушісі қызметін атқарады. 150-ден астам ғылыми жарияланымның авторы.

Қабдеш Жұмаділов 1936 жылы 24 сәуірде Шыңжаң өлкесінің Тарбағатай аймағы, Малдыбай ауылында дүниеге келген. Ауылда бастауыш білім алып, кейін Шәуешек гимназиясын бітіреді. 1956 жылы Қытай үкіметінің жолдамасымен Алматыға келіп, Қазақ мемлекеттік университетінің филология факультетіне оқуға түсті. Алайда университеттің екінші курсынан кейін екі ел арасындағы саяси жағдайға байланысты кері шақырылып, 1958–1962 жылдар аралығында Қытайда қуғын-сүргінге ұшырады. 1962 жылы империя шекарасын бұзып өткен қазақ көшімен бірге атамекенге қайтып оралып, ҚазМУ-дегі аяқталмай қалған оқуын қайта жалғап, 1965 жылы бітіріп шықты. «Қазақ әдебиеті» газетінде (1965–1967), «Жазушы» баспасында (1967–1976), Мемлекеттік баспалар комитетінде (1976–1981) жауапты қызметтер атқарды. 1981 жылдан бірыңғай шығармашылық жұмыста.

Жазушының әдеби қызметі Шәуешек гимназиясында оқып жүргенде басталған. 1954 жылы «Шыңжаң газетінде» алғашқы өлеңдері жарық көрді. «Жамал» атты тырнақалды әңгімесі 1956 жылы «Шұғыла» журналында басылды.

Жастық шақта жазылған өлеңдері 1967 жылы «Жас дәурен» деген атпен жеке жинақ болып шықты. Осыдан кейін жазушы бірыңғай проза жазуға ойысқан. «Қаздар қайтып барады» атты алғашқы әңгімелер жинағы 1968 жылы, «Көкейкесті» романы 1969 жылы жарық көрді.

Содан бері жазушы қаламынан көптеген әңгіме, хикаяттар, он шақты роман туды. Романдарының дені тарихи тақырыпқа арналған. Оның екі кітаптан тұратын «Соңғы көш» (1974–1981), «Атамекен» (1985), «Тағдыр» (1988) романдары Шыңжаң қазақтарының өмірінен жазылған.

«Соңғы көш» дилогиясына 1983 жылы М.Әуезов атындағы әдеби сыйлық, «Тағдыр» романына 1990 жылы Абай атындағы Мемлекеттік сыйлық берілді.

29 сәуір

АХМЕТ ЖҰБАНОВ
туғанына 115 жыл (1906-2068)

Жұбанов Ахмет (1906-1968) – қазақ музыкасын зерттеуші көрнекті ғалым, әйгілі композитор, дирижер. Қазақстанның халық артисі (1944), өнертану ғылымының докторы (1943), профессор (1948). Туып өскен жері Алматы қаласы. Жас кезінде ауылдасы Талым күйшіден, ауыл мұғалімі Қ.Ашғалиевтен, әкесі Қуаннан, ағасы Құдайбергеннен тәлім алып, музыка өнеріне ден қояды. Темірде орыс халық аспаптар әуесқойлары оркестріне жетекшілік ететін (П.Черняктан сольфеджио, скрипка, музыка теориясы бойынша) сабақ алады. 1929 жылы Ленинградтың (Петербург) М.И.Глинка атындағы техникумында (А.А.Этигонның скрипка класы бойынша), консерваторияда (профессор Ф.А. Ниманның гобой класы бойынша, кейіннен музыка тарихы мен теориясы факультетінде) оқыған. Композитор ретінде қазақтың музыкалық мәдениетіне өзіндік мелодиялық өрнек қосқан ондаған ән мен күйдің, романстар мен хорлардың, аспаптық симфониялық және вокальдық шығармалардың авторы. А.Жұбановтың композиторлық шығармаларының көрнектілері Л.Хамидимен бірлесіп жазған «Абай» (1944) және «Төлеген Тоқтаров» (1947) опералары, қызы Ғ. Жұбанова аяқтаған «Құрманғазы» (1970) операсы.

Ахмет Қуанұлы Жұбанов қазақтың музыкалық мәдениетін зерттеп тануда, жорып түсіндіруде және жүйелеп насихаттауда жаңа сапалы биіктен көрініп, кезеңдік мәні бар қажыр қайрат көрсеткен тұлға.

Өз кезіндегі музыкалық білім сатыларының бәрінен өткен кемел білім иесі А.Қ.Жұбанов 1933 жылы Алматы музыкалық драма училищесіне ұстаздық қызметке келеді.

Осы кезден бастап өмірінің соңғы күндеріне дейін ол қазақтың музыкалық мәдениеті деген жалпылама ұғымды ұлт болмысындағы нақты категориялық мәні бар рухани құбылысқа айналдыру үшін тыным таппастан жойдасыз еңбек етті. Бұл ретте, Ахмет Қуанұлы адам қабілетінің қандай құдіретті болатынын нақтылы да, нәтижелі істерімен көрсете алды. Алғашқы музыкалық әліппе, қазақ музыкасын зерттейтін ғылыми кабинет, музыкалық сынақ шеберханасы, Ғылым академиясындағы өнертану секторы, М.О.Әуезов атындағы Әдебиет пен өнер институтының музыка бөлімі, Қазақтың халық аспаптары оркестері, Қазақтың мемлекеттік филармониясы, Қазақ консерваториясы, ондағы халық аспаптары кафедрасы, Қазақтың музыкалық театры, қазақ музыкасы туралы оқу құралдары, міне осының бәрінің ұйытқысы А.Қ.Жұбанов болды. Мұның сыртында дирижерлік, ұстаздық, ғылыми зерттеушілік, қоғамдық, әсіресе шығармашылық жұмыстарының өзі сала сала болып, құнарлы арналарға ұласады.

А.Қ. Жұбановтың ғалым, педагог, композитор, орындаушы және ұйымдастырушы ретінде қазақтың музыкалық мәдениетіне сіңірген еңбегі ұлттың мәдени рухани шежіресіндегі ең көрнекті белестердің бірі болып қалады.

6 мамыр

ЖАҚСЫЛЫҚ ҮШКЕМПІРОВ
туғанына 70 жыл (1951-2020)

Жақсылық Әмірәліұлы Үшкемпіров 1951 жылы 6 мамырда Жамбыл облысы, Тегістік ауылында дүниеге келген. Мектеп бітіргеннен кейін зоотехникалық мамандықты қалап, Семейдің мал дәрігерлік институтына оқуға түседі. 1974 жылы институтты тәмамдап, республикамыздың астанасы Алматы қаласына келеді. Мұндағы мақсаты елімізге еңбегі сіңген жаттықтырушы В.А. Писаревтің басшылығымен спорттың күрес түрімен тереңірек айналысу болатын.

1970 жылы жаттықтырушы Рома Хасанович Ильматовтың кеңесі бойынша өзіне таныс емес күрестің жаңа классикалық түрімен айналыса бастады.

Арқадан асырып лақтыру әдісін жақсы меңгереді. Күрес кезінде қарсыласын дәл бағалай біліп, әлсіз жақтарын сезіп, нәтижесінде өз пайдасына шешетін. Ұпайы қанша жоғары болып тұрса да, ойын аяғына шейін жеңудің ыңғайлы жақтарын іздеумен болатын. Бір жылдан кейін 1975 жылы Алматы қаласында өткен алтыншы жазғы халықтар Спартакиадасының Жақсылық үшін маңызы зор болды. Еліміздің ең таңдаулы күрескерлерімен белдесіп бәрін жеңіп шығып, Спартакиада чемпионы болып, өміріндегі алғашқы алтын медалін жеңіп алды. Ж. Үшкемпіров еліміздің чемпионатының жеті дүркін жүлдегері болды.

Осылайша қазақтан шыққан тұңғыш Олимпиада чемпионы болды.

20 мамыр

МҰХТАР АРЫН
туғанына 85 жыл (1936-1995)

Мұхтар Арын 1936 жылы 20 мамырда Алматы облысы Ақсу ауданында дүниеге келген. 1957 жылы Алматы мемлекеттік педагогикалық шет тілдер институтын бітірген. Осы институтта оқытушы, кафедра меңгерушісі, Абай атындағы Қазақ педагогикалық институтының проректоры.

Білім министрлігінің бөлім меңгерушісі қызметтерін атқарды. 1983 жылдан өмірінің соңына дейін Қ.Жұбанов атындағы Ақтөбе университетінің ректоры болды. Оның “Неміс тілінің қысқаша грамматикасы”, “Неміс тілі грамматикасы (морфология)” оқулықтары тіл білімі ғылымындағы елеулі табыс ретінде бағаланды. Мұхтар Арын ұлт мәдениетін өркендетуге елеулі үлес қосты. 1989 ж. Халықараралық “Қазақ тілі” қоғамының құрылуына ұйтқы болды. Ақтөбе облысындағы “Қазақ тілі” қоғамының төрағасы болып, ұлт тілінде оқытатын мектептердің ашылуына көп күш-жігер жұмсады.

Оның ұйымдастыруымен “Ақтөбе өңіріндегі білім беру жүйесінің дамуы” мұражайы, Абай мұражайы ашылды.

Ол қазақ тіл білімінің тұңғыш профессоры Қ.Жұбановтың 90 жылдығына орай республикалық ғылыми-теориялық конференция ұйымдастырып, “Жұбанов тағылымы” оқуларын жыл сайын өткізуді дәстүрге айналдырды. Қ.Жұбановтың мұражайы мен лабораториясын ашуға басшылық етті. Мұхтар Арынның ұлттық философиялық, дидактикалық, этнографиялық және этнолингвистикалық деректер негізінде жазған “Бес анық” кітабы — қазақ халқының дәстүрлі дүниетанымын зерделеуге арналған алғашқы еңбектердің бірі болды. Ұлттық рухтың ерекшелігін көрсететін тіл, дін, салт-дәстүр, тарих, атамекен туралы ой-толғамдары халықтық педагогика пәнінің қалыптасуына негіз болып қаланды.

9 маусым

ӨМІРЗАҚ ОЗҒАНБАЕВ
туғанына 80 жыл (1941)

Өмірзақ Озғанбаев 1941 жылы 9 маусымда Атырау облысында дүниеге келген. Қызылорда педагогикалық институтын бітірген. Тарих ғылымының докторы, профессор, Қазақстан Республикасы Жоғары мектебі Ғылым академиясының академигі, Қазақстанның еңбек сіңірген қызметкері.

Еңбек жолын мектеп мұғалімдігінен бастап, аудандық, қалалық партия комитеттерінде, облыстық «Білім» қоғамдық ұйымында, Маңғышлақ облыстық кәсіби-техникалық білім беру басқармасында лауазымды қызметтер атқарған. 1988-1990 жылдары – Қазақ КСР Халыққа білім беру министрлігі Республикалық оқу-әдістемелік орталығының директоры. 1990-1994 және 1995-1996 жылдары – Маңғыстау облыстық білім басқармасының бастығы. 1994-1995 жылдары – Қазақстан Республикасы Жоғарғы Кеңесі Ғылым, білім және жаңа технологиялар жөніндегі комитетінің мүшесі. 1996-1999 жылдары – Қазақстан Республикасы Парламенті Сенатының депутаты, Аймақтық даму және жергілікті өзін-өзі басқару мәселелері жөніндегі комитетінің төрағасы, Қазақстан халықтық бірлігі партиясы фракциясы төрағасының орынбасары.

1999-2001 жылдары – Ыбырай Алтынсарин атындағы Қазақ білім академиясының президенті. 2002-2004 жылдары – Тұрар Рысқұлов атындағы Қазақ экономика университетінің проректоры. 2004 жылдан - «ҚазМұнайГаз» Кен Барлау» АҚ бас директорының кеңесшісі, «Рауан Медиа Групп» АҚ бас директорының кеңесшісі. 2007 жылдың қазанынан – Маңғыстау облысы әкімі жанындағы Ардагерлер Кеңесінің төрағасы. 2013 жылғы наурыз айынан бастап «Ардагерлер ұйымы» республикалық қоғамдық бірлестігі Орталық кеңесінің төрағасы.

50-ден астам ғылыми жарияланымның және бірнеше кітаптың авторы. «Құрмет» орденімен, 8 медальмен марапатталған.

27 шілде

ТОҚТАР ӘУБӘКІРОВ
туғанына 75 жыл (1946)

Тоқтар Әубәкіров Оңғарбайұлы 1946 жылы 27 шілдеде Қарағанды облысының Қарқаралы ауданында туған. Армавир жоғары әскери ұшқыштар училищесін, Мәскеу ұшқыш-сынақшылар мектебін, Мәскеу авиация институтын бітірген. 1988 жылы Кеңес Одағында тұңғыш рет жанармай құйдыру арқылы солтүстік полюске ұшу сапарын ерлікпен орындаған.

1989 жылы 1-ші болып авиатасушы крейсердің алаңқайшысына «Миг-29» реактивті ұшағын шеберлікпен дәл орындаған. Сондай-ақ ол реактивті ұшақтың 50-ден аса жаңа түрін сынақтан өткізген. 1990 жылы ғарышкерлер құрамына алынып, 1991 жылы сәуірдің 2-сінде Кеңес Одағы Ғарышкерлер даярлау орталығында ғарышқа ұшу дайындығына кірісіп, сол жылы қазанның 2-сінде Байқоңырдан «СоюзТМ-13» кемесімен ұшқан. Ғарышта ол өзге ғарышкерлермен бірге биотехнология, металлургия, медицина салалары және Арал аймағы бойынша ғылыми-зерттеу жұмыстарын жүргізген.

Зерттеу нәтижесінде Арал үстіндегі тұзды шаң борамасының пайда болу процесі, сол зиянды аэрозольдардың Қазақстан мен Ресей аймақтарына таралуының ғарыштық суреттері алынған.

Ол Қазақстандағы ғарыштық зерттеулердің негізін қалауға, отандық Қарулы Күштердің әскери даярлығын жетілдіруге, әскери патриоттық тәрбие жұмыстарын жолға қоюға белсене араласты. 1992-1993 жылдары – Қазақстан Республикасы Қорғаныс министрінің бірінші орынбасары, 1993-1994 жылдары – Қазақстан Республикасы Ұлттық Аэроғарыштық агенттігінің бас директоры, Ғылым және жаңа технология министрінің орынбасары. 1994-1995 жылдары – Қазақстан Республикасы Президентінің көмекшісі, кеңесшісі, 200-2001 жылдары – Қазақстан Республикасы Қауіпсіздік кеңесі хатшысының орынбасары. 2002-2003 жылдары – «Испат-Қармет» ААҚ-ының корпоративтік істер жөніндегі орынбасары, 2004-2007 жылдары – Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты, Халықаралық іс, қорғаныс және қауіпсіздік комитетінің мүшесі. «Құрмет белгісі», Ленин, Қазан революциясы, «Алтын крест» ордендерімен марапатталған.

Кеңес Одағының Батыры, Қазақстан Республикасының Халық Қаһарманы, Қазақстан Республикасының ұшқыш-ғарышкері, Кеңес Одағының еңбек сіңірген ұшқыш-сынақшысы, авиация генерал-майоры, Қазақстан Республикасының еңбек сіңірген спорт шебері, Көкшетау қаласының құрметті азаматы.

15 қыркүйек

*«АҚИҚАТ» журналының
жарық көргеніне 100 жыл (1921)*

«Ақиқат» журналы қазақ ұлтының айнасы іспеттес басылым. Ол алғаш 1921 жылдың 15 қыркүйегінде Орынборда «Қызыл Қазақстан» деген атпен жарық көрген.

1921 жылы шыққан журналдың алғашқы сандарында ұлттық сипаттағы өзекті-өзекті мәселелер көтеріледі.

«Қызыл Қазақстанның» тұңғыш редакторы Абдолла Асылбеков бастаған Ерғали Алдоңғаров, Мырзағұл Атаниязов, Нәзипа Құлжанова, Нығмет Нұрмақов, Смағұл Сәдуақасов, Ораз Жандосов, М.Фахретдинов, Хамза Жүсіпбеков, Жүсіпбек Арыстанов, Жанайдар Сәдуақасов, Мүтәли Дәулетқалиев, Рақым Сүгіров, Әйтiке Мусин, Сұлтан Сегізбаев, Ә.Байдилдин, Сейділда Төлешев, Ахмет Елшібеков және басқа да алаш қайраткерлері қостаған журналдың тұрақты авторлары патшалық Ресейдің отаршылық саясатының кеңес өкіметі тұсында да жалғасып келе жатқанын, орыстардың қазақты тең азамат санамауын батыл сынға ала отырып, оның асқынған түрі ретінде жергілікті халықтың басты байлығы – жерін тартып алуы қазаққа өте қиын тигенін ашына жазды. Еңбекті насихаттады.

1991 еліміз тәуелсіздік алғаннан кейін, көпжылдық тарихы бар басылым өзінің болашағын айқындап, жаңаша мазмұнмен шыға бастады. Соған сәйкес, 1991 жылдың қыркүйек айынан бастап журнал «Ақиқат» деген атпен шығып келеді. «Ақиқат» атауын ұсынған журналымыздың сол кездегі бас редакторларының бірі, белгілі қаламгер Камал Смайылов.

Қазіргі таңда «Ақиқат» журналы қоғам дамуының маңызды тұстары, соның ішінде саясат, тарих, философия, экономика, мәдениет және филология салаларындағы өзекті мәселелерді уақытылы көтеріп, маңызды да ғылыми құнды мақалалардың жарық көруімен ерекшеленеді. Басылымның заман талабына, уақыт лебіне сай жылдан жылға жасап келе жатқан жарқын жаңалықтары, өсуі мен өзгеру үдерістері оқырманның көз алдында өтіп келеді. Журнал республиканың барлық өңіріне тарайды.

29 қыркүйек

**ҚАЗАҚ РАДИОСЫ
құрылғанына 100 жыл (1921)**

Қазақ радиосы өзінің ғасырға жуық тарихында тұтас бір ұлттың тіршілік тінін, қайталанбас мәдени болмысын ұлағаттап келе жатқан ақпарат құралы. Ол қазақ мәдениетін сыр-жұмбаққа толы сұлу тұрпатында жеткізіп, ән-әуезге малынған алуан үндестікті сұңғыла сөзбен суреттеп келеді.

Қазақ АССР Халық комиссарлары Кеңесі 1921 жылдың 29-шы қыркүйегінде республикалық радиохабарларын таратуды құру жөнінде шешім қабылдады. Қазақстанның сол кездегі астанасы – Орынбор қаласынан қазан айынан бастап республикаға трансляция беріле бастады.

Қазақ радиосы ең алдымен дәуір үні. Бүгінде бұл ұжымның бағдарламалары еліміздің түпкір-түпкіріне естіліп тұр. Яғни, ұлы Даланың үніне айналған Қазақ радиосы ұлттық руханияттың, қазақ өнері мен мәдениетінің қара шаңырағы. Сөз сәні мен тіл тәлімі, ән әрі мен саз сырының кеніші бұл. Қазақ радиосының «Алтын қоры» ұлтымыздың халық ауыз әдебиеті және дала әуезі үндескен дәстүрлі әндеріне бай. Әр жылдары жазылған ұлт қайраткерлерінің теңіз толқынындай ақжал, кесек, келісті дауыстары сол қалпында сақталып, қазір радиотыңдаушының рухани кәдесіне жарауда. Бүгінде «Алтын қорда» 1948 жылдан бері жинақталған 100 000-нан астам фонограмма бар. Тәуелсіздіктің таңы атып, егемендікті еншілеп, еңселі ел атанған Қазақстанның Қазақ радиосы елі үшін аянбай еңбек етіп келе жатқан ақпарат құралы. Халқымыздың салт-дәстүрі, әдет-ғұрпы, тілі, діні, әдебиеті мен мәдениеті жайында тәулік бойы хабар тарата алатын нағыз ұлтжанды ақпарат көзі. Қазақ радиосында 60-ге жуық хабар әуе толқынына жол тартады. Олардың ішінде сан жылдар бой шығып келе жатқан күнделікті, апта сайынғы хабарлар бар. Сондай-ақ радиода сағат сайын екі тілде ақпарат айтылып, жедел хабар таратады. Қазақ радиосы еліміздің 88 пайыз аумағына эфир таратады, күніне 24 сағат әуе толқынына шығады. Ұлттық қазынамыздың тайқазаны атанған қара шаңырақ әлі талай ұрпақтың өмір мектебі бола бермек.

10 қазан

ҚАСЫМ АМАНЖОЛОВ
туғанына 110 жыл (1911-1955)

Ол 1911 жылы 10 қазанда қазіргі Қарағанды облысының Қарқаралы ауданындағы Қызыларай қыстауында дүниеге келген. Әке-шешеден жастай жетім қалып, біраз жыл ағасының қолында өседі. Ес білген соң туған ауылында жаңадан ашылған ауыл мектебінде оқып, сауатын ашады.

1924 жылы Семей қаласындағы интернатта білімін жалғастырады. Қасым онда 1927 жылға дейін тәрбиеленіп, одан әрі үш жыл Семей мал дәрігерлік техникумында оқиды. Алғашқы өлеңдерін де осы кезде жаза бастаған. 1930 жылы Алматыға келіп, біраз уақыт «Лениншіл жас» газетінде істейді. 1931 жылы Ленинградтағы орман шаруашылығы институтына түсіп оқиды. Бірақ, денсаулығына байланысты және түскен оқуын да онша ұната қоймағандықтан, бірер жылдан кейін елге оралып, Орал қаласында «Екпінді құрылыс» газетіне қызметке орналасады. Осында жүріп, 1933 жылы Отан алдындағы борышын өтеп, әскерге барып қайтады.

Қасымның арынды ақын ретінде қалыптасуына Орал қаласының тигізген әсері ұшан-теңіз. Осы өңірде жүріп ол ең алғашқы алаулаған махаббат туралы, жалынды жастық жайындағы жырларын дүниеге әкелді. 1935 жылы Оралдың театр труппасын ұйымдастырып, оның жұмысын іскерлігінің, шығармашылық әлеуетінің арқасында дөңгелетіп әкетті. Бұл труппа тез өсіп, аз уақыт ішінде театр болып құрылды. Осы кездері ақынның әншілік, артистік қырлары кеңінен танылған болатын.

2 қараша

ЫБЫРАЙ АЛТЫНСАРИН **туғанына 180 жыл (1841-1889)**

Ыбырай Алтынсарин (шын аты – Ибраһим, 1841-1889) – қазақтың аса көрнекті ағартушы-педагогы, жазушы, этнограф, фольклоршы, қоғам қайраткері Ыбырай Алтынсарин қазақтың ағартушылық тарихында және ұлттық мектебінің қалыптасуында терең із қалдырды.

Ол 1841 жылы қазіргі Қостанай облысының аумағында дүниеге келген. Әкесінен ерте айырылған ол атасының – белгілі би және старшын Балқожа Жаңбыршиннің қолында тәрбиеленді. Ыбырай бала кезінен бастап білімге және өз бетінше оқып білуге бейім екенін байқатты. Көп оқиды, Ресей қоғамының білімді адамдарымен жиі араласып тұрды. Орынборда оқып жүрген кезінде шығыстанушы ғалым В.В Григорьевпен жақын танысып алды.

Ол өзінің бай кітапханасымен Ыбырай Алтынсариннің еркін пайдалануына рұқсат етті. Білімге құштар жас бос уақытының бәрін де сол кітапханада өткізді. Білген үстіне біле түссем деген құмарлық пен өз халқыма неғұрлым көбірек пайда келтірсем деген абзал арманға ұмтылыс жас Ыбырайдың өмірлік кредосына айналды. Өзінің мінез-құлқы жағынан қарапайым әрі еңбексүйгіш еді, көп оқыды, өзге халықтардың қол жеткен табыстарын неғұрлым көбірек біле түссем деп армандады. Алған білімін өз халқының пайдысына асыруға талпынды.

16 желтоқсан

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ТӘУЕЛСІЗДІГІНЕ 30 жыл (1991)

1991 жылғы 16 желтоқсанда «Қазақстан Республикасының Мемлекеттік тәуелсіздігі туралы» Конституциялық заңы қабылданды. Тәуелсіздік – тәңірдің біздің ұрпаққа берген үлкен бақыты, халқымыздың мәңгілік құндылығы. Біз бүгінге дейінгі барлық жетістіктерімізге тәуелсіздіктің арқасында қол жеткіздік. Жиырма жылдан астам уақыт ішінде елдің әл—ауқатын көтеріп, төл мәдениетіміз бен мемлекеттік тілді жаңғырту ісінде қыруар жұмыстар жасадық. Елімізде білім, ғылым, денсаулық, спорт салалары айрықша даму үстінде. Тәуелсіздік – біздің ең басты игілігіміз, баға жетпес құндылығымыз. Жас мемлекет тарихындағы жаңа дәуір дәл осы тәуелсіздіктен бастау алады.

Қазақ халқының егемендікке ұмтылған қадамы сәтімен жүзеге асты. Дүниеге жаңа мемлекет – Тәуелсіз Қазақстан Республикасы, дербес қазақ елі келді.

1991 ж. Желтоқсанның 8-інде Минскіде (Беловеж) Ресей, Беларусь және Украина басшылары кездесіп, 1922 ж. КСРО құрылуы туралы Келісімі істен жойылғандығы және ТМД құрылғандығы туралы келісімге қол қойды. 1991 ж. желтоқсанның 13-інде Орта Азия мен Қазақстан басшылары Ашхабадта кездесіп, «Беловеж келісімін» қолдайтындықтарын мәлімдеді. 1991 ж. Желтоқсанның 20-ында Әзірбайжан, Армения, Беларусь, Қазақстан, Қырғызстан, Молдова, Ресей, Тәжікстан, Түрікменстан, Өзбекстан басшылары Алматыда 21 желтоқсанда ТМД-ны құру туралы Келісім хаттамасына қол қойды. Кездесуге қатысушылар ішкі және сыртқы саясаттың әртүрлі салаларында ынтымақтастыққа бейілділігін растайтын, бұрынғы КСР Одағының халықаралық міндеттемелерін орындауға кепілдік жариялайтын Алматы Декларациясын қабылдады. 1993 жылғы желтоқсанда Достастыққа Грузия қосылды, ал 2009 жылғы 18 тамызда аталған бірлестіктен шықты. Түрікменстан ТМД-ның қауымдастырылған мүшесі болып табылады. Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығы мемлекет болып табылмайды және ұлтүстілік өкілеттікке ие емес. Ол өзінің барлық мүшелерінің егеменді теңдігіне негізделген және 1993 жылғы 22 қаңтардағы Жарлығы бойынша іс-әрекет жасайды. Достастықтың мүше мемлекеттері халықаралық құқықтың дербес және теңқұқықты субъектілері болып табылады.

АБЫЛАЙ ХАН
туғанына 310 жыл (1711-1781)

Абылай хан (1711-1781 жж.) – қазақ халқының әйгілі ханы, Қазақстан тарихындағы аса белгілі мемлекет қайраткерлерінің бірі. Қазақ мемлекетінің пайда болуы мен өркендеуі және сыртқы саясаттағы жеңістер оның есімімен байланысты. Абылайдың шын аты – Әбілмансұр.

Бір ұрыста үлкен әкесінің аруағын шақырып, жауға «Абылайлап» шабады. Осыдан бастап ол Абылай атанып кетеді. Абылай 1711 жылы арғы тегі Шыңғыс ханның ұлы Жошыдан тарайтын белгілі тұлғалардың шаңырағында дүниеге келген.

Абылай әкесі Уәлиден айырылып, жетімдіктің зардабын ерте тартады. Балалық шағы мен жасөспірім кезі қуғында өтеді. Ол атақты Төле бидің бақташысы болған деп те айтады. Абылайдың аты жоңғарлармен болған шайқаста әйгілі болады. Ұрыстардың бірінде жекпе-жекте жоңғардың батыры Шарышты өлтіріп, «Абылай» деген ұранмен жауға карсы шығады. Қазақ жауынгерлеріне жігер беріп, рухтандырып, шайқаста жеңіске жетеді. Осы жеңістен соң ол Орта жүздің сұлтаны деп танылып, қазақ даласындағы ең беделді әміршілердің біріне айналады.

1771 жылы Түркістанда Абылайды ақ киізге көтеріп, қазақтардың үш жүзінің ханы етіп тағайындайды.

Абылай Қазақ мемлекетінің саяси бірлігін қалпына келтіріп, ірі мемлекетке айналдырды. Ресей мен Қытай арасында жүріп, Қазақ хандығының тәуелсіздігін сақтап қалуға тырысты. Екі мемлекетпен арақатынасты бірдей ұстап, халқының өз туған жерінің қожасы, өз тағдырының иесі болуын көкседі. Оның данышпандығы мен көрегендігі арқасында кең байтақ Ұлы Далада ұзақ уақыт бойы бейбіт заман орнады.

Абылай хан он жыл билік жүргізді. Осы мерзім ішінде ешкімнің қолынан келе бермейтін істерді атқарды. Ол билік жүргізген он жылдың Дала тарихына Абылай дәуірі боп кіруі тегін емес. Сол уақытты қазақ халқы зор құрметпен еске алады.

Абылай хан 1781 жылы 70 жасында өмірден қайтты. Тарихи ұлы тұлғаның денесі Түркістандағы Қожа Ахмет Иасауи кесенесіне қойылған. Халық жадында ол тәуелсіз Қазақ мемлекетінің символы іспеттес.

АҚЫЛБАЙ АБАЙҰЛЫ
туғанына 160 жыл (1861-1904)

Ұлы ақынымыз Абай Құнанбайұлы ата жолымен атастырып алған бәйбішесі Ділдәдан 16 жасында бала сүйеді. Осы 1861 жылы туған тұңғыш баласын Ақылбай деп атайды. Ол туғанда Абайдың өзі де жас, енді ғана жаңа отау құрып отырған кезі еді. Құнанбайдың төртінші, кіші әйелі Нұрғаным бала көтермегендіктен, Ақылбайды кішкентайы-нан бауырына алып, асырап алады. Сол себептен де Ақылбай жас күнінен Нұрғанымның тәрбиесінде болып, Құнанбайдың кенже баласы атанып өседі.

Өз кіндігінен бала болмаған Нұрғаным Ақылбайды кішкентайынан бетінен қақпай, айтқанын істеп, ерке бала қылып өсіреді. Құнанбай Ақылбайды тоғыз-он жастарға келгенде молда Ғабитханға оқуға береді. Ғабитхан Ғабдыназарұлы Құнанбай ауылының балаларын оқытатын, қазақ арасына әскерден қашып келе жатып сіңіп кеткен ноғай молдасы еді. Одан сегіз жасынан бастап Абай да мұсылманша дәріс алған. Ғабитхан Есенбай жырасы деген жерде 1857 жылы Құнанбай салдырған медреседе, одан кейін 1880 жылдардан бастап Абайдың Жидебайда тұрғызған медресесінде дәріс берген. 1932 ашаршылық жылдары қайтыс болған Ғабитханды Жидебайдағы Зере мен Ұлжан зиратына жерлеген. Ақылбай төрт-бес жылдай осы молдадан оқу оқиды. Оның діни сауаты осы жыл-дармен, осы оқумен тамамдалған. Нұрғаным қолында өскен Ақылбай Абайға іні ретінде қарап өскен. Жас кезі, бозбалалық шағы әкесінен алыс өткендіктен, ол орысша оқи алмай қалады. Оның оқу-білімі ауылда Ғабитхан молда оқытқан діни, мұсылманша оқумен шектеледі.

АХМЕТ ИШАН ОРАЗАЙҰЛЫ
туғанына 160 жыл (1861-1926)

Ахмет ишан Оразайұлы - ишан, тәуіп. Әкесі Оразай ишаннан сауатын ашып, кейін Бұхарадағы діни медреседе оқыған. Сарысу, Телікөл бойын жайлаған Бағаналы елінде мешіт пен мектепті қатар ұстап, екі рет Меккеге қажылық сапармен барып қайтқан.

Білімдарлығы мен ақыл - парасаты, әділдігімен Ақмола, Торғай, Жезқазған дуандарына аты мәлім болған. А.Байтұрсынов, М.Дулатовтармен хабарласып, «Қазақ» газетін шығаруға қаражат жағынан қолдау көрсетіп отырған. Газет бетінде қазақ балаларының оқулығына бәйге жариялап, отырықшы өмірдің артықшылығы туралы мақалалар жазған. Саяси-қоғамдық, әлеуметтік істерге де белсене араласқан. 1961 жылы патша үкіметінің жарлығына қарсы Бағаналы елі көтерілгенде, сол көтеріліс басшыларының бірі болып, төбе биі болып сайланады. Тоғыз болыс Бағаналы елінің отырықшылыққа көшуіне бас болып, Сарысу өзенінен Сіңіртеқ бойына канал қаздырып, егін салдырған.

Ахмет ишанның тәуіп ретінде де аты шыққан. Сыр елінде шешек ауруына қарсы алғаш егу жұмысын жолға қойып, балалар өміріне араша тұрады. 1922-1923 жылдары Сарысу бойын жайлаған тырысқақ (оба) ауруына қарсы күресте қызы Бибісара екеуі мыңдаған кісінің өмірін сақтап қалған.

БӨЛТІРІК ӘЛМЕНҰЛЫ ***туғанына 250 жыл (1771-1854)***

Бөлтірік Әлменұлы — қазақтың көрнекті шешені, биі, батыры. Бөлтірік Әлменұлы 1771 жылы қазіргі Жамбыл облысының Шу ауданындағы Шоқпар темір жол станциясы маңында дүниеге келген.

Бала кезінен-ақ ақындық, шешендік сөз өнеріне және батырлыққа бейім болған, есейген шағында ел арасындағы жер, су, еңбек, құн және жесір дауларына талай әділ төрелік айтқан. Ел арасындағы тапқыр, ұтқыр сөздерді, тақпақ, терме, аңыз әңгімелерді жаттап, оны жастар арасында айтып, қызық думан құрған. Ел арасында «Бөлтірік айтыпты» деген шешендік сөздер көп. Бөлтіріктің «Аппақ сақал қараңғы түнде айдай көрінеді», «Ұры қары деген атақ алыпты», «Төре баласы мен түйе ботасы», «Хан баласына бата», «Қырғыз-қазақтың байлық айтысқаны», «Құдайдың өзі оңғарар», «Даудың түбін қыз бекітеді» секілді сөздері аз сөзбен көп мағына берудің үлгісі болып табылады.

Соның бірінде Бөлтірік шешен «Арғымақ атта жал болмас, жабы келіп жалыменен теңесер», - деп түйіндейді. Бөлтіріктің шешендің сөздері қырғыз, өзбек халықтары арасында да кездеседі.

Бөлтірік сонымен бірге мерген, саяткер, ат үстінен алдырмайтын шабандоз, батыр болған. Есейген шағында ел арасындағы жер, су, жесір дауына, жайлау, қыстау, еңбек жөніндегі талас-тартыстарға араласып, әділ де шешен төрелік айтқан. Сондықтан да халқы оны қалап, би сайлап алған. Зорлықшыл, қиянатшыл, барымташы, басбұзар, жалақор, алаяқтар Бөлтірік бидің қара қылды қақ жарған әділ билігінен беті қайтып, әшкереленіп отырған. Ондайлар Бөлтірік отырған жерден сескеніп аулақ жүрген. Бөлтірік шешен тек қана қазақтар арасында ғана емес, қырғыз, өзбектерге де белгілі, беделді шешен болған.

Не бір төрелер, бектер, бай, манаптар оның өткір сөзінен, бетің бар, жүзің бар демей тіке айтатын жөн-жосықты билік-шешімінен аяғын тартқан. Бөлтірік шешен 1854 жылы дүниеден қайтқан. Оның үрім-бұтақтары Жамбыл, Шымкент, Алматы облыстарының қалалары мен далаларында еңбек етеді.

ӘЛИХАН БӨКЕЙХАНОВ
туғанына 155 жыл (1866-1937)

Әлихан Бөкейхан – ХХ ғасырдың бас кезінде қазақ даласында кеңінен қанат жайған ұлт-азаттық «Алаш» қозғалысының негізін қалаушы және жетекшісі, Алашорда ұлттық аутономиясы Халық кеңесінің төрағасы болды.

«Алаш» қозғалысы жетекшісінің іс-қимылы мен рөліне қазақтың қазіргі заманғы тарихында алғаш рет, 1920 жылдары осылай баға берілді. Қошмұхаммед Кемеңгерұлы (Қошке Кемеңгеров) «Қазақ тарихынан» деп аталатын тарихи очеркінде: «Үкіметтің қара қуғын жасаған күндерінде айдауына да, абақтысына да шыдап, ел үшін басын құрбан қылған ат төбеліндей ғана азамат тобы болды. Бұл топты баулыған – Әлихан», – деп жазды.

XX ғасырдың бас кезіндегі саясаткерлердің бірі, тарихшы, журналист, жазушы және драматург Қошмұхаммед Кемеңгерұлы бұл очеркін 1922 жылы аяқтап, 1924 жылы Мәскеудегі СССР халықтарының орталық баспасынан шығарды. Совет өкіметінің қуғын-сүргініне ұшыраған Әлихан Бөкейхан өмірінің соңғы 15 жылын осы Мәскеуде өткізіп, Кремльдің жіті бақылауында болған еді.

ШЫҒАНАҚ БЕРСИЕВ
туғанына 140 жыл (1881-1944)

Ойыл өңірінен шыққан текті тұлғаның бірі — Шығанақ Берсиев. Ақтөбе облысының Ойыл ауданындағы «Құрман» колхозының звено жетекшісі, тары өсірудің әйгілі шебері. Ол әуелі «Құрман» колхозында мұрап, 1938 жылдан звено жетекшісі болып істеді.

Шөлейтті аймақтың ауа райына қарамастан, ұзақ жыл бойы Берсиев тарыдан мол өнім алды. Оның звеносы әр гектардан: 1939 ж. 25,5; 1940 ж. 155,8; 1941 ж. 165; 1942 ж. 175; 1943 ж. 201 ц өнім жинады. Берсиев тарыға арам шөптен таза, құнарлы жер таңдап алып, оған қой қиын төкті. Сеялкамен әр гектары 20 кг-нан тоғыспалы әдіспен 5–6 см тереңдікке тұқым сеуіп, топырақты ауыр ағаш катокпен тегістеді. Өсімдіктің өсіп-жетілу кезеңінде егістікті 4 рет суарып, 2 рет үстеп қоректендірді. Берсиев жаз бойы егістіктің 3 рет арам шөбін отап, кейде оған күл мен құс саңғырығын шашты. Ол тарыны пісуіне қарай таңдап оратын.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ ҰЛТТЫҚ МЕРЕКЕСІ

16-17 желтоқсан Қазақстан Республикасының Тәуелсіздік күні

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК МЕРЕКЕЛЕРІ

1-2 қаңтар Жаңа жыл

8 наурыз Халықаралық әйелдер күні

21-23 наурыз Наурыз мейрамы

1 мамыр Қазақстан халқының бірлігі мерекесі

7 мамыр Отан қорғаушылар күні

9 мамыр Жеңіс күні

6 шілде Астана күні

30 тамыз Қазақстан Республикасының Конституциясы күні

1 желтоқсан Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті күні

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ КӘСІПТІК ЖӘНЕ ӨЗГЕ ДЕ МЕРЕКЕЛЕР

1 наурыз	Алғыс айту күні
4 сәуір	Геолог күні – сәуірдің бірінші жексенбісі
12 сәуір	Ғылыми қызметкерлер күні
21 сәуір	Қазақстан Республикасы Мемлекеттік күзет қызметі күні
23 сәуір	Дүниежүзі кітап күні
21 мамыр	Мәдениет және өнер қызметкерлерінің күні
30 мамыр	Химия өнеркәсібі қызметкерлерінің күні
31 мамыр	Саяси қуғын-сүргін және ашаршылық құрбандарын еске алу күні
4 маусым	Қазақстан Республикасының мемлекеттік рәміздер күні
5 маусым	Эколог күні
13 маусым	Жеңіл өнеркәсіп қызметкерлерінің күні - маусымның екінші жексенбісі
20 маусым	Медицина қызметкер күні – маусымның үшінші жексенбісі
23 маусым	Мемлекеттік қызметші күні

23 маусым	Полиция күні
28 маусым	Байланыс және ақпарат қызметкерлерінің күні
2 шілде	Дипломатиялық қызмет күні
5 шілде	Ұлттық домбыра күні – шілденің бірінші жексенбісі
10 шілде	Абай күні
13 шілде	Ұлттық қауіпсіздік органдары қызметкерлерінің күні
18 шілде	Металлург күні – шілденің үшінші жексенбісі
1 тамыз	Көлік қызметкерлері күні – тамыздың бірінші жексенбісі
8 тамыз	Құрылысшы күні – тамыздың екінші жексенбісі
15 тамыз	Спорт күні – тамыздың үшінші жексенбісі
18 тамыз	Шекарашылар күні
29 тамыз	Шахтер күні – тамыздың соңғы жексенбісі
1 қыркүйек	Білім күні

5 қыркүйек	Қазақстан халқы тілдері күні
5 қыркүйек	Мұнай-газ кешені қызметкерлерінің күні – қыркүйектің бірінші жексенбісі
12 қыркүйек	Отбасы күні - қыркүйектің екінші жексенбісі
19 қыркүйек	Аналар күні – қыркүйек айының үшінші жексенбісі
26 қыркүйек	Еңбек күні - қыркүйектің соңғы жексенбісі
26 қыркүйек	Машина жасаушы күні
28 қыркүйек	Атом саласының қызметкерлері күні
30 қыркүйек	Әділет органдары қызметкерлерінің күні
3 қазан	Мұғалім күні – қазанның бірінші жексенбісі
19 қазан	Құтқарушы күні
31 қазан	Әлеуметтік қорғау жүйесі қызметкерлерінің күні
8 қараша	Статистика күні
15 қараша	Ұлттық валюта – теңге күні, қаржы саласы қызметкерлерінің кәсіптік мерекесі
21 қараша	Ауыл шаруашылығы қызметкерлерінің күні – қарашаның үшінші жексенбісі

6 желтоқсан

Прокуратура күні

12 желтоқсан

Кедендік орган қызметкерлері күні

19 желтоқсан

Энергетик күні – желтоқсанның үшінші жексенбісі

ЕСІМДЕР КӨРСЕТКІШІ

<p>А Абайұлы А. 10, 37 Абылай хан 10, 35 Айтбаев Қ. 4 Айтбаев Ө. 6 Айтқожина М. 8 Айтұлы Қ. 11 Алтынсарин Ы. 9, 33 Аманжолов Қ. 8, 32 Арынов М. 7, 27 Асанов Ж. 4, 14</p> <p>Ә Әбубәкір К. 10 Әлменұлы Б. 10, 38 Әубәкіров Т. 8, 29</p>	<p>К Кейкі батыр 10 Королев Н. 7</p> <p>Қ Қалауова З. 6 Қозыбаев М. 9 Құлымбетов Ұ. 5</p> <p>М Мақатаев М. 4, 15 Мусин Қ. 4, 12 Мұратбеков С. 9 Мұсаев К. 5 Мясоедов Г. 8</p>
<p>Б Байболов Қ. 10 Байманов И. 5 Басығараев Б. 4 Баһадүр Ж. 11 Берсиев Ш. 10, 40 Бөкей хандығы 11 Бөкейханов Ә. 10, 39</p> <p>Е Едігеұлы Қ. 11</p> <p>Ж Жабаев Ж. 5, 16 Жаксыгарина М. 6, 22</p>	<p>Н Назарбаева С. 4 Нұржекеұлы Б. 5 Нұрпейісова Д. 10</p> <p>О Озғанбаев Ө. 7, 28 Оразайұлы А. 10, 37</p> <p>С Сағырбаев Қ. 10 Серкебаев Е. 7 Сүлейменов О. 7</p> <p>Т Тайманұлы И. 11</p>
<p>Жақанов І. 6 Жұбанов А. 6, 25 Жұбанова А. 6, 23 Жұмаділов Қ. 6, 24</p> <p>З Зиманов С. 5, 15</p>	<p>Тәжібаев Б. 7</p> <p>Ү Үшкемпіров Ж. 6, 26</p> <p>Х Хамиди Л. 7</p>

МАЗМҰНЫ

<i>Алғы сөз</i>	3
<i>Қазақстан Республикасы және Ақтөбе облысы бойынша аталып өтілетін және еске алынатын күндер тізбегі</i>	4
<i>Туған күні, айы белгісіз қайраткерлер, мекемелер мен тарихи оқиғалар тізімі</i>	10
<i>Мерейтойлық күндерге қысқаша анықтама</i>	12
<i>Қазақстан Республикасының ұлттық мерекесі</i>	41
<i>Қазақстан Республикасының мемлекеттік мерекелері</i>	41
<i>Қазақстан Республикасындағы кәсіптік және өзге де мерекелер</i>	42
<i>Есімдер көрсеткіші</i>	46